

دکترین پدافند غیرعامل؛ اصول و الزامات (رویکرد پدافند هوایی)

مؤلفان:

حمید همت

وحید ریاضی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۲

سرشناسه	: همت، حمید، ۱۳۵۰
عنوان و نام پدیدآور	: دکترین پدافند غیرعامل؛ اصول و الزامات (رویکرد پدافند هوایی) / مولفان حمید همت، وحید ریاضی
مشخصات نشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۷ ص: مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۵۳۵۰-۹۰-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۷۷] - ۱۸۷.
موضوع	: دفاع غیر نظامی Civil defense دفاع هوایی Air defenses دفاع غیر نظامی -- ایران Civil defense -- Iran دفاع هوایی -- ایران Air defenses -- Iran
شناسه افزوده	: ریاضی، وحید، ۱۳۴۴
شناسه افزوده	: Riazi, Vahid
شناسه افزوده	: دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

عنوان: دکترین پدافند غیرعامل؛ اصول و الزامات (رویکرد پدافند هوایی)

مؤلفان: حمید همت و وحید ریاضی

صفحه آرایی: سبحان فرشادفر

طراح جلد: علی ناصری

ناشر: دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۱۸۷ص

نوبت چاپ: چاپ اول

تاریخ نشر: ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۱۶۰۰.۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۷۰۴۸۶ - ۶۶۴۱۴۱۹۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مولفان می باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۱۱	فصل اول مفهوم شناسی
۱۳	چیستی و مفهوم دکترین
۱۷	نمونه‌هایی از رهنامه‌های مطرح
۲۱	واژه‌های مرتبط با دکترین
۲۷	انواع دکترین
۳۵	پدافند غیرعامل
۴۳	فصل دوم پدافند غیرعامل
۴۴	سیر تطور پدافند غیرعامل
۴۶	اهداف پدافند غیرعامل
۵۰	اصول پدافند غیرعامل کشوری
۵۵	رویکردهای اصلی پدافند غیرعامل
۶۰	عوامل مؤثر در آمایش دفاعی
۷۹	فصل سوم تهدیدها و رویکردها
۸۲	انواع تجهیزات نظامی آمریکا
۸۹	تهدید هوایی
۹۰	تهدیدات موشکی
۹۳	تهدیدات حوزه نرم‌افزار و سایبری
۹۴	پیامدهای جنگ سایبری
۹۵	سناریوهای جنگ سایبری
۹۶	جنگ سایبری
۱۰۱	عملیات سرکوب و خنثی‌سازی پدافند هوایی
۱۱۱	فصل چهارم عوامل و روش‌های تدوین دکترین
۱۱۶	روش‌های تدوین رهنامه
۱۲۳	لزوم تفکر سیستمی در تدوین دکترین
۱۲۴	ورودی‌های سیستم تدوین دکترین
۱۲۷	بازخوردهای سیستم تدوین دکترین

۱۲۹	فصل پنجم جنگ و دکترین هوایی کشورهای هدف
۱۳۱	اصول عملیات مشترک
۱۳۷	کاربرد نیروی هوایی
۱۴۳	دکترین هوایی ناتو
۱۵۴	اصول بکارگیری نیروی هوایی
۱۶۰	ویژگی‌های جنگ‌های آینده
۱۶۴	تئوری پنج حلقه واردن
۱۶۹	فصل ششم اصول و الزامات دکترین بر پایه چارچوب نظری
۱۷۲	تشریح اصول و الزامات
۱۷۳	الزامات اصل آمادگی
۱۷۴	الزامات اصل چابکی
۱۷۴	الزامات اصل تاب‌آوری
۱۷۵	الزامات مصون‌سازی
۱۷۶	الزامات اصل اشراف اطلاعاتی
۱۷۷	منابع
۱۷۸	منابع فارسی
۱۸۵	منابع لاتین

«... امروز ارتش یک نیروی منظم و کارآمدی است که علی‌رغم سرمایه‌گذاری‌های دشمن، در مسیر خدمت به انقلاب قرار گرفت و بازوی نیرومندی برای آن شد. غیر از حضور ده ساله در میدان جنگ، آموزش داد و پشتیبانی کرد و زمینه‌های با ارزشی را فراهم آورد. امروز ارتش نیروی بسیار کارآمد و مؤمن و مخلص و ذخیره‌ای برای انقلاب است و در این باور هیچ شک و تردیدی وجود ندارد...»^۱

(بیانات مقام معظم رهبری در مراسم بیعت بسیجیان نمونه کشور، مورخ ۱۳۶۸/۰۴/۰۶).

نیروهای مسلح به‌عنوان دُرگزاران اصلی جنگ‌ها؛ وظیفه دفاع از منابع، منافع و ارزش‌های حیاتی ملت و کشور را عهده‌دار هستند. ازسویی دیگر دفاع کارآمد و اثربخش این نیروها در هر نوع نبردی، مستلزم اتخاذ و اجرای راهبردهای بهینه‌ای است که با لحاظ کردن اصول اساسی، اندیشه‌ها، اعتقادات، تعالیم، نظریه‌های هدایت‌گر مورد قبول و نیز مورد حمایت ملی تدوین شده و بر مبنای الگویی تحت عنوان دکترین و گاه‌ها دکترین نظامی در طرح‌ریزی‌ها و کاربرد قدرت نظامی در سطوح ملی و اجرایی کشور مورد استفاده قرار بگیرند.

از طرفی تغییرات سریع در معادلات نظامی دنیای ناامن کنونی، بسیاری از مناطق جهان را با چالش‌های مختلف روبرو کرده است؛ در این دوران وجود ارتش‌های قدرتمند در عموم نظام‌های سیاسی، بیشتر از گذشته، از اهمیت و ضرورت برخوردار گردیده است. امروزه اندیشمندان و نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل، بر این مهم اتفاق نظر دارند که برخورداری هر نظام و حاکمیتی از آمادگی نظامی که در سایه وجود یک سازمان نظامی توانمند حاصل می‌آید، از عناصر کلیدی «قدرت ملی» آن کشور محسوب می‌گردد. در دنیای کنونی بسیاری از دولت‌ها، وجود نیروهای مسلح را پیش‌نیازی برای بقای ملی قلمداد می‌کنند و هیچ جایگزینی برای علاج و دفع نگرانی‌های ناشی از اداره امور حکومت بدون وجود نیروهای نظامی ندارند. در همین راستا نیروهای مسلح هر کشوری متناسب با سیاست‌ها، راهبردها و دکترین‌های تدوین شده، طیفی از اقدامات مانند تهاجم و دفاع را برای کسب قدرت نظامی و تحقق مأموریت دنبال می‌کنند. کارکرد نیروهای مسلح به طور کلی برای تحکیم و توسعه امنیت دفاعی در سطح ملی، از طریق اداره صحیح امور معنا پیدا کرده و اجرا می‌شود. به همین منظور تغییرات سریع محیط بین‌الملل و شرایط داخلی کشورها به طور دائمی حوزه مأموریتی

^۱ - بیانات رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای در مراسم بیعت بسیجیان نمونه کشور، مورخ ۱۳۶۸/۰۴/۰۶.

نیروهای مسلح آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده و این اثرات متناسب با شدت و وسعت آن‌ها، در یک بازه زمانی معقول منجر به تغییر رویکردها و اصول حاکم بر صحنه نبرد- که اصولاً ابتدا در دکترین‌ها متجلی می‌شود- می‌گردد. بنابراین دکترین بایستی به صورت پیوسته طی فرآیندی تحت بازنگری قرار گرفته و در صورت نیاز، دکترین جدیدی تدوین شود. پس برای تدوین هر دکترین در اولین گام، نیازمند الگویی هستیم که بر اساس ابعاد دقیق و جامع طراحی شده و مورد اجماع صاحب‌نظران و تصمیم‌گیرندگان سازمان قرار گرفته شود.

بنابراین ارتش‌ها یکی از ابزارها و سازکارهای تعقیب امنیت و منافع ملی در سطح جهان به شمار می‌روند و به دلیل نقشی که در ایجاد بازدارندگی و مقابله با تهدیدات برای کشورها دارند به عنوان مهم‌ترین مؤلفه قدرت در تأمین و حفاظت از منافع امنیت ملی به شمار می‌روند، از طرفی به دلیل تحولاتی که پیشرفت فناوری نظامی در عرصه‌های عملیات نظامی به وجود آورده، آمادگی دائمی ارتش با ساختار و تشکیلاتی متناسب و کارآزموده، مورد تأکید قرار دارد.

وجود دکترین^۱ به‌روز و کارآمد در چارچوب اسناد بالادستی برای دفاع از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی الزامی است. برای تدوین دکترین باید از مسیر و نقشه راهی تبعیت کرد که در آن تمامی پیشران‌های تأثیرگذار ملاحظه شده باشد و بتواند در برابر تهدیدها نوین مورد بهره‌برداری قرار گیرد. در این کتاب با توجه به موارد معنونه یکی از بازوهای توانمند مقابله با تهدیدهای مفروض، نیروی هوایی است که با بهره‌مندی از دکترین پدافند غیرعامل که در دستور کار این کتاب قرار گرفته است، به دنبال تدوین دکترین پدافند غیرعامل؛ اصول و ملاحظات با رویکرد پدافند هوایی است که در فصول مختلف به شرح محتوا به آن پرداخته شده است:

ماحصل کتاب حاضر مشتمل بر ۶ فصل جداگانه است که در فصل اول به مفهوم‌شناسی دکترین می‌پردازد که در این اثنا علاوه بر تعاریف متقن از آن، به چستی، نمونه‌هایی از رهنامه‌های مطرح، واژه‌های مرتبط با دکترین، درون‌مایه و ماهیت دکترین، رابطه دکترین، سیاست و راهبرد و تنوع آن و سایر مفاهیم مرتبط با این واژه می‌پردازد. از جمله واژگان اشاره شده در این فصل نگاه عمیق به تعاریف پدافند غیرعامل از منظر صاحب‌نظران طی جدولی مقایسه‌ای نیز آمده است. در فصل دوم این کتاب نویسندگان به حوزه پدافند غیرعامل با تأکید بر حوزه کشوری و سازمان پدافند غیرعامل

پرداخته‌اند. در همین راستا به اهداف، ویژگی‌ها و سایر نکات قابل تأمل در این حوزه در این فصل توجه شده است. در یک نگاه می‌توان این طور اذعان کرد که در این فصل اگر پدافند عامل مسئول پاسخ‌دهی به تهاجم نظامی دشمن است، پدافند غیرعامل در جانب مردم می‌ایستد و مسئولیت آن حفاظت از زیرساخت‌های حیاتی کشور و در رأس آن مردم در مقابل همه انواع تهدیدها از جمله تهدید نظامی است. این نکته و ارتباط معنادار دکتربین پدافند غیرعامل در نیرویی به نام پدافند هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران از نکات قابل توجهی است که در این فصل با محوریت اهداف و سایر زمینه‌های اثربخش این حوزه به آن پرداخته شده است. در فصل سوم تهدیدها و رویکردهای آن مورد توجه نویسندگان به عنوان اساس جهت‌دهی تدوین دکتربین پرداخته شده است. در ادامه فصل چهارم به عوامل و روش‌های تدوین و فرآیند دکتربین به عنوان یکی از مسئولیت‌های بسیار مهم نیروهای مسلح کشورها که بیشتر کشورهای جهان صرف نظر از بزرگی و کوچکی آن‌ها، اقداماتی در راستای تدوین دکتربین آن کشور انجام داده‌اند، اشاره و پرداخته‌اند. در فصل پنجم نویسندگان به جنگ و نسل‌های آن و ویژگی‌های جنگ‌های آینده و دکتربین هوایی کشورهای هدف و مدنظر پرداخته‌اند. به نحوی که با فصل الخطاب قرار دادن این نکته که هر جنگی نیاز به ارائه دکتربین خاص خود داشته و مخاطبین این نوشتار ویژه در این فصل در پی دستیابی به کُنه عملکردی دکتربین‌های کشورهای رقیب، و منازعه‌گرا با نیروهای مسلح کشور جمهوری اسلامی هستند به خصوص در زمینه پدافند هوایی به عملکرد کشورهای هدف پرداخته است. به این معنا که نیروی هوایی دکتربین عملیات و فعالیت‌هایی را توصیف می‌کند که همگرایی تأثیرات را در سراسر زنجیره رقابت ایجاد می‌کند. دکتربین به عنوان دکتربین پایه، عملیاتی و راهکنشی سازماندهی می‌شود. در نهایت فصل ششم به اصول و الزامات دکتربین بر پایه چارچوب نظری به عنوان مبنایی برای دستیابی به اصول و الزامات دکتربین اشاره داشته که ضمن تبیین چارچوب نظری حاکم بر تدوین دکتربین موضوع عنوان کتاب به مراحل انجام کار در قالب مدل نهایی این نوع تدوین پرداخته و ارائه شده است. فصل پایانی کتاب در حقیقت مخلص کلام را در این بخش به مخاطب منتقل کرده است. بی‌شک همه مطالب این اثر نمی‌تواند حاصل تتبع یک‌جانبه، خاص و یا تراوشات فکری منحصر مؤلفین باشد. اما آنچه این اثر را از دیگر کارهای مشابه متمایز می‌کند؛ این است که مؤلفین تلاش کرده تا ادبیات این دکتربین را بر مبنای ترکیبی و با بهره‌مندی از اندیشه پدافند غیرعامل امامین انقلاب ویژه فرماندهی معظم کل قوا^۱ به صورت مبسوط و مشتمل بر زوایای گوناگون نظریات و گفت‌مان

دکترین داخلی و خارجی تألیف و در گاهی تحلیلی بخش‌هایی را در قالب تصنیف به مخاطب منتقل کرده است.

امید است که شما خواننده گرامی نویسندگان و مؤلفین را در غنای هر چه بیشتر این اثر در چاپ‌های بعدی راهنمای مشفق و یاری ارجمند باشید. پیشاپیش از حسن ظن همه کسانی که به این درخواست پاسخی درخور می‌دهند، تشکر و سپاسگزاری نموده و از خداوند منان برای آن‌ها و همه ملت‌های جهان که خواهان صلحی پایدار و برخوردار از هر چه خوبی و کرامت الهی به دور از هر گونه ناعدالتی و فرآیند ظلم‌ورزی و ظلم‌پذیری است، پیروزی و سرافرازی را طالبیم.

و ما توفیقی الا بالله علیه و توکلت و علیه انیب ...

مؤلفین: تابستان ۱۴۰۲

www.ketab.ir